

УДК 343.326:327.88:316.774

DOI <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.26.15>

TELEGRAM ЯК НОВА МЕДІЙНА ПЛАТФОРМА ДЛЯ «ІСЛАМСЬКОЇ ДЕРЖАВИ»

Олександр Кореньков

*Східноукраїнський національний університету імені Володимира Даля,
кафедра політології та міжнародних відносин
пр. Центральний, 59-а, 93400, м. Сєвєродонецьк, Луганська область, Україна*

Публічність була й залишається однією з обов'язкових умов тероризму. Без публічності, широкого висвітлення мотивів і причин, трансляції широким верствам населення терористичний акт втрачає одну зі своїх ключових переваг перед іншими силовими засобами політичного протистояння. Без публічності тероризм не настільки страшний, отже, не настільки впливовий, тому від самого початку ери політичного тероризму, з перших вибухів анархістів-терористів у кінці XIX сторіччя медіа відігравали важливу роль в утвердженні та поширенні тероризму як практики, методу політичної боротьби. Від перших газет, радіо, телебачення до Інтернету медіа допомагали терористам трансливати свої меседжі іншим. Однак з появою соціальних медіа терористи отримали раніше небачений за силою та впливовістю інструмент пропаганди. Тепер вони можуть рекрутувати, надихати та навчати тисячі своїх прихильників по всьому світі в режимі реального часу та безперервно. Однак не менш вражаючою за майстерність у роботі із соціальними медіа є те, наскільки швидко терористи адаптуються до нових умов та зміни правил. У відповідь на заборони та обмеження для одних соціальних медіа вони знаходять нові, не менш потужні канали комунікації. Одним із прикладів такої адаптивності є масова міграція медіаресурсів терористичної організації «Ісламська держава» з таких соціальних медіа, як Twitter та Facebook, до Telegram. Задля вивчення причин переходу медіаресурсів терористів на Telegram, визначення структури поширення терористами інформації через це соціальне медіа впродовж 26 днів було проаналізовано більше 8,5 тис. повідомлень, опублікованих на 15 російськомовних каналах у Telegram. Результати дослідження продемонстрували, що терористи в Telegram для поширення власних ідей використовують багаторівневу складну систему з різним ступенем відкритості. Головний акцент в інформаційній діяльності терористів в Telegram робиться не на охопленні якомога більшої аудиторії, а на побудові гнучкої та надійної структури, яка може бути швидко відновлена в разі видалення одного чи декількох її складових елементів. Використання отриманих результатів дасть змогу більш ефективно протидіяти пропаганді терористів у Telegram та на інших відкритих медіаплатформах.

Ключові слова: тероризм, ISIS, терористична організація, Telegram, пропаганда, соціальні мережі.

Вступ. Терористичні організації активно використовують соціальні мережі для комунікації зі своїми цільовими аудиторіями та пропаганди своїх ідей та поглядів. Використання цих засобів комунікації дає змогу терористам охопити без залучення значних коштів велику аудиторію. Згідно з Рафаелло Пантуччі, що є експертом із боротьби з тероризмом лондонського Королівського інституту об'єднаних служб, поява соціальних медіа кардинально змінила саму природу взаємовідносин між терористами та медіа. На відміну від терористів минулого, які використовували ЗМІ для поширення власних ідеологічних чи програмних меседжів, де насильство відігравало роль тригера та виконувало функцію привернення уваги, сучасні терористичні організації використовують насильство вже як головний меседж [1].

Умовно роль соціальних медіа в терористичній діяльності можна розділити на комунікаційну та операційну складові [2]. Комунікаційна складова включає вербування нових членів, спілкування з прихильниками та діючими членами організації, пропаганду поглядів. Операційна складова може включати як координування та планування терористичних атак, так і виконання за допомогою соціальних медіа та спеціальних додатків актів агресії в Інтернеті (наприклад, поширення вірусів, незаконне отримання доступу до персональних сторінок користувачів чи офіційних сайтів державних установ, провокування паніки через поширення неправдивих повідомлень). Особливе значення соціальні медіа відіграють у діяльності терористичної організації «Ісламська держава». Ця організація стала прикладом того, наскільки сучасні медіа можуть стати небезпечними в руках терористів. Значення соціальних медіа для ІД може продемонструвати той факт, що на піку своєї активності у 2015 році терористи в день публікували до 40 повідомлень різного характеру: від 20-хвилинних відео до брошур та аудіозаписів різними мовами [3].

Така активність терористів не могла не викликати протидію з боку найбільших гравців на ринку соціальних медіа. У 2016 році Twitter опублікував звіт, за якого лише за 2015 рік з ресурсу було видалено 360 000 акаунтів, пов'язаних із терористами [4]. У 2017 році вперше представники медіагігантів Facebook, Microsoft, Twitter та YouTube зібралися на “The Global Internet Forum to Counter Terrorism” для того, щоб обговорити небезпеку, яку для відкритості соціальних медіа несуть терористи, та визначити можливі спільні дії з попередження цієї загрози. Учасники форуму визначили за мету «порушення спроможності терористів використовувати Інтернет для просування своїх ідей» [5]. У відповідь на досить ефективні та скоординовані дії медіагігантів терористи ІД активно шукають інші платформи для продовження та розширення своєї пропагандистської діяльності. Однією з таких платформ став Telegram.

Метою статті є виявлення особливостей та побудови структури поширення інформації про діяльність терористичної організації «Ісламська держава» на російськомовних каналах у Telegram.

Завданнями статті є збирання та аналізування наявної інформації, її класифікація за вибраними критеріями, побудова відповідно до результатів аналізу висновків та рекомендацій.

Дослідженню питання використання соціальних медіа терористами приділяли уваги такі іноземні автори, як Люк Бертам [2], Брендан Коєнер [3], Гарлін Гамбір [14], Джонатан Морган та Дж.М. Бергер [15]. Окремо темі активності терористів ІД в Telegram свої дослідження присвятили Беннет Кліфорд [16], Теодор Мітев, Ахмад Шехабат, Яхья Алзоубі [17], Ен Спекхар та Ахмед Яйла [18]. Використання Telegram для поширення підроблених документів як елементу виклику інформаційній безпеці України у своїй роботі «Інформаційна безпека України: правове гарантування та реалії забезпечення» досліджує Андрій Грубінко [19]. Роль соціальних медіа та Інтернету в процесі розростання терористичної загрози як фактор міжнародної політики досліджує Володимир Канців [20]. Аналіз ролі ЗМІ як резонатора для поширення й підсилення психологічного та інформаційного впливу, який справляє на суспільство теракт, а також характеристику самої цільової аудиторії тероризму наводить Тетяна Білецька [21].

Для дослідження було використано **метод** аналізу публікацій на російськомовних каналах в Telegram, через які поширювалась інформація про терористів та їхню діяльність, а також велася пропаганда ідей та поглядів терористів «Ісламської держави». Наприкінці роботи наведено рекомендації щодо ефективності окремих заходів боротьби проти діяльності терористів ІД в Telegram.

Результати дослідження. Як зазначають розробники, Telegram – це швидкий та захищений додаток для обміну повідомленнями. Додаток працює на спеціальному хмарному сервері, що надійно зашифровує весь трафік. Спеціально для додатку був розроблений горизонтально масштабований протокол, що дає йому змогу працювати швидко та надійно. Користувачі Telegram можуть поширювати необмежену кількість контенту, обмінюючись відео, фотографіями, аудіозаписами тощо. Додаток пропонує принаймні чотири різноманітні варіанти прямої комунікації між користувачами, такі як секретні чати «один на один»; можливість дзвонити; групи, які можуть об'єднувати до 200 000 осіб; сторінки («канали»), які дають змогу публікувати необмежену кількість повідомлень. Як зазначають розробники, перехопити інформацію з кожного з цих каналів комунікації неможливо. Сервери додатку розташовані в різних державах, що забезпечує їх від впливу однієї юрисдикції [6].

Такі характеристики Telegram, як відкритість, відсутність спеціальних обмежень для реєстрації та високий рівень шифрування повідомлень, роблять з нього дуже зручний та ефективний канал комунікації. Інші якості Telegram, наприклад його швидкість, простота функціоналу, можливість публікувати будь-які типи контенту (від текстових повідомлень до відео та файлів), зробили з нього популярний канал поширення інформації [6]. Не дивно, що багато терористичних організацій перейшли на використання саме Telegram як основного засобу комунікації та поширення пропаганди. Telegram для iPhone з'явився 14 серпня 2013 року, а для Android – 20 жовтня 2013 року. Тривалий час цей новий додаток залишався поза увагою терористів не в останню чергу через доступність інших популярних ресурсів, таких як Facebook та Twitter. Однак запровадження нових правил та обмежень на зазначених ресурсах змусило шукати альтернативи. У 2015 році на ресурсах, пов'язаних з ІД, було поширено інформацію з переліком 32 соціальних мереж та додатків, які можуть використовуватися для комунікації з різним ступенем безпеки [7]. У цьому переліку Telegram був визначений як безпечний для використання. Однак спочатку платформа використовувалась як допоміжний інструмент. Як зазначалося в інструкції, опублікованій на одному з прихованих каналів терористів, «Telegram не є засобом для «давати» (пропаганди) до всіх мусульман та Заходу. Ніхто не зможе потрапити на ваш канал, окрім прихильників та тих, хто вже знає правду <...> Навряд ви знайдете когось з широкої аудиторії, хто піде за вами. Саме тому наша головна платформа для давати там, де ми знайдемо таку широку аудиторію. Це в першу чергу Twitter та Facebook» [8].

У 2016 році дослідник Ніко Пруча звертав увагу на важливу роль Telegram як координаційної платформи для інформаційної політики терористів. Робота з цією платформою концентрувалася на:

- поширенні через Telegram пропаганди терористів із закликами до прихильників завантажувати її на інші, публічні платформи та сайти, тобто тоді Telegram був скоріше мережею для поширення контенту для публікації на більш популярних відкритих ресурсах;
- обміні та поширенні посилань на публічні аккаунти терористів на більш популярних ресурсах, таких як Twitter, Facebook, YouTube [9].

У ЗМІ також почали з'являтися повідомлення про використання Telegram терористами для підготовки нападів в різних країнах світу, наприклад нападів у Парижі [10] та Туреччині [11]. Саме через Telegram відбувалося вербування членів ІД та поширення новин від офіційного агентства «Аmaq Agency». Через Telegram та Threema, що є іншим зашифрованим сервісом, спілкувалися терористи, які влаштували теракти на Шрі-Ланці у квітні 2019 року [12].

Про ключову роль Telegram свідчать результати проведеного Беннетом Кліффордом та Хелен Пауелл, що є експертами Програми з екстремізму Університету Джорджа Вашингтона, дослідження 636 каналів, пов'язаних з терористами [13]. Аналізуючи впродовж 16 місяців 38 498 різноманітних повідомлень на каналах терористів, дослідники дійшли висновку, що сьогодні англомовні прихильники ІД використовують набір функцій Telegram для спілкування з однодумцями по всьому світі, поширення інформації та передачі навчальних матеріалів для підготовки та скоєння терористичних атак. Варто також зазначити, що результати, отримані дослідниками на базі аналізу такої великої кількості інформації підтверджують висновки, зроблені в моєму дослідженні. Наприклад, автори дослідження виділяють п'ять основних типів каналів, які використовуються в Telegram терористами, а саме форум, канал-заклик, навчальний, основний та розподільний. Терористи використовують три основні тактики збереження своєї мережі Telegram, а саме поширення перехресних та закритих посилань, використання обміну файлами всередині секретних груп та дотримання основних правил кібербезпеки. Як контрзаходи для захисту від обмежень платформи терористи використовують «сірі» медіа, які маскуються під новинні ресурси, поширюють інструкції та навчальні матеріали, зокрема про збереження анонімності та захисту від переслідування правоохоронцями.

Адміністрація платформи намагається протидіяти використанню Telegram терористами. Був започаткований спеціальний проєкт «ISIS Watch», який відслідковує та блокує канали й ботів, пов'язаних з терористами. Лише за один місяць, а саме травень 2019 року, завдяки роботі проєкту було заблоковано 8 291 каналів та ботів, пов'язаних з терористами [22]. Загальна кількість каналів та ботів, заблокованих через зв'язки з терористами з 2016 року, перевищує 200 000. Однак ця політика, як засвідчують результати мого дослідження, неефективна.

Створений російським програмістом Павлом Дуровим Telegram особливу популярність отримав саме в середовищі російськомовних користувачів. Він став активно використовуватися в Росії в умовах запровадження жорстких обмежень в Інтернеті щодо свободи слова. Судові справи щодо розміщення забороненого контенту в найбільш популярних соціальних мережах в Росії, а саме ВКонтакте та Однокласники, сприяли міграції користувачів у Telegram.

Задля визначення особливостей поширення інформації прихильниками терористичної організації «Ісламська держава» у Telegram впродовж 26 днів, а саме з 25 березня до 20 квітня 2019 року, щоденно збиралась та аналізувалась інформація про публікації на каналах в Telegram пропагандистських та інформаційних матеріалів, присвячених діяльності ІД. Для дослідження було вибрано 15 каналів, які велися російською мовою. Додатково в ході дослідження було виявлено 24 канали, які в різний час публікували інформацію про ІД, та 9 закритих каналів, посилання на які періодично публікувалися на каналах, що були вибрані для моніторингу. Для дослідження були вибрані канали, на яких в різний час публікувалися текстові повідомлення, відео, фото та інші матеріали, які інформували про діяльність «Ісламської держави». Перші канали були знайдені через пошукову систему Telegram шляхом введення в пошукову строку слів, пов'язаних з темами, які можуть бути висвітлені на каналах ІД, наприклад слів «джихад», «амак», «фуркан», «халіфат», як російською, так і англійською та арабською мовами. Таким шляхом було виявлено кілька каналів, з яких за результатами контент-аналізу було вибрано канал, що відповідав наведеним нижче критеріям. Через посилання, які періодично публікувалися на цьому каналі, було знайдено інші канали, які також були проаналізовані відповідно до визначених критеріїв та включені до моніторингу. Кожен канал для

зручності отримав спеціальний код, який складається з літери «А» та порядкового номеру в переліку. Перелік кодів та назви каналів наведені в табл. 2.

Критерії вибору каналу для дослідження такі:

- містить інформацію про діяльність ІД;
- містить посилання на канали з інформацією про ІД;
- згадується в інших каналах, пов'язаних з ІД.

Варто деталізувати, що на каналах, які досліджувалися, іноді публікувалися переліки «офіційних» або «дружніх» ресурсів. Так, 30 березня на одному з каналів було опубліковано повідомлення з переліком каналів, які є «офіційними медіа Халіфату» або каналами, які ведуть пов'язані з терористами «медіактивісти». Серед перелічених каналів були також ті, які раніше були включені автором до переліку дослідження за результатами початкового аналізу. Канал А5 (код каналу, наданий йому в ході дослідження для зручності) був визначений як «офіційний», а канали А4, А6, А8, А10 та А14 – як канали «медіактивістів». Інший перелік був також опублікований на каналі А7. У цьому переліку виявилися канали А4, А5, А6, А8, А10, А14 та А15. За умови відповідності каналу двом або більше зазначеним критеріям було сформовано базу для проведення дослідження.

За результатами аналізу публікацій на каналах весь опублікований контент був умовно розподілений на такі типи:

- фото (до цього типу належали як прості фото, фотозвіти без тексту, так і фотографії з описом; також до цього типу контенту були віднесені повідомлення, де до тексту додавалася хоча б одна фотографія, пов'язана чи не пов'язана тематично із самим текстом);
- відео (до цього типу контенту належали повідомлення, в яких були присутні виключно відео будь-якої тривалості; також сюди були віднесені файли формату gif);
- текст (повідомлення, які мали виключно текст, без фото та відео);
- аудіо (будь-які аудіозаписи, пісні, лекції тощо);
- посилання (посилання на інший канал або зовнішні ресурси, наприклад, статті в Telegraph);
- файли (переважно файли формату pdf; також сюди було віднесено архівовані файли, в яких, як правило, зберігалися фотозвіти);
- опитування (окремий тип повідомлення, який активно використовувався на каналах).

Залежно від найбільш поширеного на каналі контенту та інших характеристик всі 15 каналів були поділені на такі типи:

- трансферний канал (колір зелений у таблиці) – канал, на якому публікувалися посилання на закриті або відкриті канали й чати;
- канал-приманка (колір жовтий) – канал, метою якого привернення уваги найбільшої кількості підписників за короткий період часу або швидке переправлення на інші канали;
- новинний канал (колір синій) – канал, на якому публікуються переважно новини, майже відсутня пропаганда ІД;
- джерело (колір чорний) – закритий канал, який є джерелом для всіх інших; саме на таких каналах публікуються звіти чи відео ІД, які далі поширюються мережею через усі інші, вищезазначені канали.

Таблиця 1

Обсяг проаналізованого контенту

Кількість каналів	Кількість проаналізованих повідомлень	Період дослідження
15	8 688	25 березня – 20 квітня 2019 року

Таблиця 2

Характеристика каналів

Назва каналу	Спеціальний код	Дата створення	Термін існування (дні)	Тип каналу	Контент, який переважав на каналі	Кількість публікацій за період дослідження	Кількість підписаних користувачів
Summata Nokhla	A1	21 липня 2018 року	273	Трансферний	Аудіо/відео	764	1 232 (+12)
Пайден хьехамаш	A2	22 березня 2019 року	32	Приманка	Аудіо	855	77 (+11)
Sbornik_kanalov	A3	28 січня 2019 року	82	Трансферний	Посилання	18	1 393 (+21)
Sham Today	A4	25 березня 2019 року	26	Джерело	Фото	678	259 (+52)
Иршад	A5	17 грудня 2018 року	124	Джерело	Фото	541	266(-60)
BVNEWS	A6	18 листопада 2019 року	92	Новинний	Фото/текст	153	285 (+388)
Soffat Media	A7	18 березня 2019 року	33	Трансферний	Відео/фото	39	765 (+329)
The AnalitiQ	A8	18 серпня 2018 року	245	Новинний	Фото	1 975	2 427 (+132)
SABR	A9	21 березня 2019 року	30	Приманка	Відео	59	42(-7)
The Criminal Iraq	A10	18 серпня 2018 року	222 (вперше видалений), 23 (друге видалений)	Новинний	Фото/текст	641	599 (+361)
vesti_war	A11	9 березня 2019 року	42	Новинний	Фото/відео	1 111	1 565 (+160)
Дневник Мусульманина	A12	12 серпня 2018 року	251	Приманка	Текст	63	255 (+72)
ТОСКУЮЩИЕ ПО АЛЛАХУ	A13	21 березня 2018 року	19	Трансферний	Фото/текст	889	530 (+321)
The Latest News	A14	18 серпня 2018 року	245	Новинний	Фото	522	2 116 (+209)
Qasat Qulubukum	A15	23 грудня 2018 року	114 (вперше видалений), 4 (друге видалений)	Трансферний	Фото	380	2 608 (-480)

Окрім повідомлень, у ході дослідження було проаналізовано структуру поширення інформації мережею каналів, складено карту посилань каналів один на одного всередині мережі.

Найбільш активними є саме канали-приманки та новинні канали. Найбільшою є кількість підписників на каналах-трансферах та новинних. В середньому найдовше за всіх залишаються активними новинні канали, а найменше – канали-джерела.

Таблиця 3

Середній період життя каналу

Тип каналу	Середній час життя
Трансферний	104 дні
Приманка	104 дні
Новинний	169 днів
Джерело	75 днів

Таблиця 4

Середні показники зміни кількості підписників

Тип каналу	Середній показник зміни кількості підписників
Трансферний	+40
Приманка	+25
Новинний	+250
Джерело	-8

Таблиця 5

Перехресні посилання на каналах

Назва каналу	Код	Посилання на інші канали					
Sunnata Nokhla	A1	A8	A10	A6			
Пайден хьехамаш	A2	A11	A10				
Sbornik_kanalov	A3	A11					
Sham Today	A4	A5					
Иршад	A5						
BVNEWS	A6						
Soffat Media	A7	A6	A8	A10	A14	A15	
The AnalitiQ	A8						
SABR	A9	A2					
The Criminal Iraq	A10						
vesti_war	A11	A6					
Дневник Мусульманина	A12	A3					
ТОСКУЮЩИЕ ПО АЛЛЯХУ	A13	A4	A14	A5	A6	A7	A8
The Latest News	A14	A10	A6				
Qasat Qulubukum	A15	A8					

В середньому найбільшим приріст підписників був у новинних каналах, а найменшим – у каналів-джерел. Це пояснюється тим, що джерела є закритими каналами. Найбільше падіння спостерігалось у трансферних каналах, і воно було пов'язане з видаленням цих каналів адміністрацією Telegram.

З 15 каналів тільки чотири канали не мали посилань на інші канали в мережі. Всі інші 11 каналів в різний час посилались один на одного. Найбільше посилань розміщали трансферні канали. Вони публікували посилання переважно на новинні канали. Більшість новинних каналів взагалі не публікувала посилання на інші канали. Вони намагалися позиціонувати себе виключно як першоджерела інформації. Канали-джерела публікували посилання один на одного.

Для визначення структури поширення інформації мережею проаналізовано чотири приклади поширення по каналах інформації про операції ІД. Цікаво, що час публікації інформації в прикладах говорить про те, що першоджерелом інформації виступали не канали-джерела, як це могло здаватися логічним, а новинні канали. Саме на них вперше з'являлися фотозвіти ІД.

Залежно від повідомлень умовно структуру мережі поширення інформації ІД в Telegram можна розділити на три рівня. Перший (зовнішній) рівень складають канали-приманки та трансферні, завданнями яких є залучення за короткий час більшої аудиторії та перепрямування її далі. Потрапити на канал-приманку можна досить просто, навіть через пошукову строку в самому Telegram.

Другий рівень складають новинні канали. Безпосередньо, тобто через пошукову строку, на них важко потрапити, однак на них ведуть посилання на трансферних каналах або каналах-приманках.

Внутрішній, закритий рівень містить як канали-джерела, так і закриті групи й чати. Потрапити на них можна кількома способами.

Таблиця 6

Структура поширення інформації (зеленим виділено першоджерело)

Назва каналу	Код	Приклад 1 (3 квітня)	Приклад 2 (4 квітня)	Приклад 3 (10 квітня)	Приклад 4 (16 квітня)
Sunnata Nokhla	A1				
Пайден хьехамаш	A2				
Sbornik kanalov	A3				
Sham Today	A4	22:37		16:01	17:42
Иршад	A5	22:26		14:51	17:40
BVNEWS	A6				
Soffat Media	A7				
The AnalitiQ	A8	0:49 (4 квітня)	20:39		12:53
SABR	A9				
The Criminal Iraq	A10		20:37	13:29	15:36
vesti_war	A11	22:38	23:38		18:20
Дневник Мусульманина	A12				
ТОСКУЮЩИЕ ПО АЛЛАХУ	A13	22:51	7:49 (5 квітня)	16:01	17:57
The Latest News	A14				
Qasat Qulubukum	A15				

1) Тимчасові посилання. Час від часу на трансферних каналах публікуються посилання на закриті канали, які діють обмежений період часу, як правило, не більше доби.

2) Запит адміністратору каналу. На трансферних каналах публікуються адреси, написання на які може надати посилання на закритий канал.

3) Посилання від діючого члена. Ще одним шляхом потрапляння на закритий канал є отримання запрошення-посилання від того, хто вже присутній на цьому каналі або групі.

У ході дослідження було виявлено кілька характерних особливостей ведення пропаганди. Наприклад, для своїх підписників адміністратори деяких каналів давали можливість реклами своїх каналів. На одному каналі було опубліковано такі 8 умов для поширення посилання:

- опублікувати на власному каналі посилання на канал, на якому буде опублікована реклама (канал рекламодавця);
- відправити посилання на рекламований канал з його описом;
- не видаляти посилання на канал рекламодавця впродовж 24 годин;
- на каналі не має бути протиріч Шаріату;
- не надсилати посилання на чат групи;
- не надсилати пусті канали;
- не надсилати канали, в яких немає визначеної тематики;
- не надсилати часто блоковані канали.

Також на каналах публікуються оголошення, наприклад оголошення про набір кореспондентів на каналі А6. В оголошенні зазначено, що якщо у читача каналу є цікава публікація з теми Близького Сходу та «погодження публікації з боку адміністрації», то ця публікація може бути опублікована на каналі. Також на цьому каналі пізніше було опубліковано рекламу закритого форуму тільки для модераторів інших схожих за темами каналів.

Не менш цікавим є те, що на каналах мережі розміщується інформація про збирання матеріальної допомоги. Так, на каналі А7 було опубліковано посилання на окремий канал («Ринок Ахіра») для збирання фінансової допомоги для мешканців таборів біженців в Сирії. Схоже оголошення, без уточнень того, кому саме потрібна допомога, було опубліковано на каналі А13. Показово, що пізніше на цьому ж каналі (А13) було опубліковано фотозвіт про передачу ліків та гуманітарної допомоги мешканцям таборів біженців у Сирії, тобто прихильники ІД зуміли налагодити через Telegram механізм збирання та розподілу гуманітарної допомоги в Сирії.

Серед інших цікавих оголошень слід назвати заклик «відновити акаунти з інформаційною боротьбою в Telegram-просторі» від прихильників ІД (канал А11), оголошення про можливість реклами в Instagram та можливість отримати безкоштовні лайки (А12), оголошення про те, що один з членів ІД шукає іншого, який мешкає в Україні, а саме Миколаєві (А13).

Гумор є одним з ключових інструментів контрпропаганди проти противників ІД. Особливу увагу в мережі приділяли висміюванню прихильників організації «Хаят Тахрір аш-Шам» та критиці їхньої залежності від Туреччини. Так, на каналі А7 було опубліковано посилання на канал «Щоденник Бідлібського Бомжа», на якому розміщена принижуюча інформація про діяльність опозиційних організацій в провінції Ідліб, Сирія. На каналі А14 було опубліковано повідомлення нібито від лідера «Робітничої партії Курдистану» Оджалана, в якому висміюються моральні якості бійців «Сирійських демократичних сил». Спілкування з аудиторією є важливим елементом медіастратегії ІД. У цьому дослідженні не аналізувалися закриті групи та чати, які є важливою складовою мережі. Однак навіть аналіз відкритих каналів продемонстрував, наскільки важливими є саме двостороння кому-

нікація та отримання зворотного зв'язку від підписників. Серед інструментів зворотного зв'язку, які використовуються в мережі, варто виділити такі.

1) Боти. Для зворотного зв'язку канали активно використовують ботів. Такі боти були виявлені під час дослідження на каналах А7, А10 (бібліотека контенту та зворотній зв'язок) та А15. Через боти можна знайти додаткову інформацію, архів контенту каналу, зв'язатися з адміністратором каналу та отримати посилання на закритий канал.

2) Опитування. Відразу на декількох каналах були опубліковані короткі опитування на різні теми. Метою їхньої публікації є отримання зворотної інформації та реагування на потреби аудиторії. В опитуванні на каналі А12 були питання щодо того, який контент має частіше публікуватися на каналі. На каналі А13 було опубліковано опитування, єдиним питанням у якому було «Чи мрієте ви бути муджахідом на шляху Аллаха?». На каналі А4 було опубліковано опитування щодо ставлення читачів до чергової заяви Дональда Трампа про перемогу над ІД. Іноді метою опитування було висміювання противників. Так, наприклад на каналі А11 було опубліковано опитування з питанням «Аль-Каїда сходить з глузду?».

Висновки та рекомендації. Дослідження показало, що прихильники ІД побудували в Telegram розвинену, багаторівневу структуру, яка на постійній основ поширює інформацію про діяльність організації. Увага в діяльності цієї структури приділяється не стільки максимальному розширенню аудиторії, яку охоплює пропаганда ІД (кількісний підхід), але й створенню гнучкої та стійкої для протидії мережі, яка буде регулярно інформувати невеликі за кількістю групи прихильників (якісний підхід).

Результати дослідження також поставили питання про ефективність видалення сторінок як інструменту протидії пропаганді в Telegram. За час дослідження було видалено 10 каналів, 5 з яких вдалося відновити впродовж першого тижня (3 – в той самий день, коли їх було видалено). Наприклад, один з каналів, який було визначено як «новинний», було видалено на третій день моніторингу. Кількість підписників на час видалення сягнула 933. Вже наступного дня, 29 березня, канал було відновлено. На час другого видалення, 20 квітня, кількість підписників сягнула 599 осіб. Канал знову було відновлено вже через три години після видалення з майже 300 підписниками за першу добу. Видалення каналів також вбачається малоефективним через те, що прихильники ІД створюють величезну кількість нових каналів. За період з 25 березня по 20 квітня було виявлено 16 нових каналів, посилання на які були опубліковані на каналах, які досліджувались, тобто мережі ІД вдалося не тільки зберегти та відновити більшу частину своїх каналів, але й створити майже стільки ж нових за короткий час.

Отже, видалення сторінок не є ефективним методом боротьби проти мережі ІД в Telegram. Потрібно використовувати інші методи протидії інформаційному впливу, які б спиралися перш за все на аналіз та дослідження контексту публікацій, виявлення джерел поширення пропаганди та протидію мережі на всіх визначених у дослідженні рівнях.

Список використаної літератури

1. Ingber S. Global Effort Begins to Stop Social Media From Spreading Terrorism. *NPR*. 2019. URL: <https://www.npr.org/2019/04/24/716712161/global-effort-begins-to-stop-social-media-from-spreading-terrorism>.
2. Bertram L. Terrorism, the Internet and the Social Media Advantage. *Journal for Deradicalization*. URL: <http://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/63>.
3. Koerner B.I. Why ISIS Is Winning the Social Media War. *Wired*. URL: <https://www.wired.com/2016/03/isis-winning-social-media-war-heres-beat>.
4. Twitter Inc., An update on our efforts to combat violent extremism. *Twitter*. 2018. URL: https://blog.twitter.com/en_us/a/2016/an-update-on-our-efforts-to-combat-violent-extremism.html.
5. Twitter Inc., Global Internet Forum to Counter Terrorism to hold first meeting. *Twitter Inc.* 2017. URL: https://blog.twitter.com/en_us/topics/insights/2017/Global-Internet-Forum-to-Counter-Terrorism-to-hold-first-meeting.html.
6. Telegram, Часто задаваемые вопросы. *Telegram*. 2019. URL: <https://tigrm.ru/faq>.
7. Coker M., Schechner S., Flynn A. How Islamic State Teaches Tech Savvy to Evade Detection. *The Wall Street Journal*. URL: <https://www.wsj.com/articles/islamic-state-teaches-tech-savvy-1447720824>.
8. Telegram post, December 9, 2015, referenced in “On Telegram, ISIS Supporters Are Instructed to Return to Twitter.” The Cyber & Jihad Lab, MEMRI (blog). 2015. URL: <http://cjlabs.memri.org/lab-projects/trackingjihadi-terrorist-use-of-social-media/on-telegram-isissupporters-are-instructed-to-return-to-twitter>.
9. Prucha N. IS and the Jihadist Information Highway – Projecting Influence and Religious Identity via Telegram. *Perspectives on Terrorism*. 2016. № 10 (6). P. 48–58
10. Billington J. Paris terrorists used WhatsApp and Telegram to plot attacks according to investigators. *International Business Times*. URL: <https://www.ibtimes.co.uk/paris-terrorists-used-whatsapp-telegram-plot-attacks-according-to-investigators-1533880>.
11. Yayla A.S. The Reina Nightclub Attack and the Islamic State Threat to Turkey. *Combating Terrorism Center*. 2017. URL: <https://ctc.usma.edu/the-reina-nightclub-attack-and-the-islamic-state-threat-to-turkey>.
12. Niharika M.N., Taylor R., Shah S. Sri Lanka Bomber Trained in Syria with Islamic State. *The Wall Street Journal*. URL: <https://www.wsj.com/articles/sri-lanka-attacks-show-isiss-reach-even-after-defeat-11556561912>.
13. Clifford B., Powell H. Encrypted extremism: Inside the English-Speaking Islamic State Ecosystem on Telegram. *The George Washington University Program on Extremism*. URL: <https://extremism.gwu.edu/sites/g/files/zaxdzs2191/f/EncryptedExtremism.pdf>.
14. Gambhir H. The Virtual Caliphate: ISIS’s Information Warfare. *The Institute for the Study of War*. 2016. URL: <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20The%20Virtual%20Caliphate%20Gambhir%202016.pdf>.
15. Berger J.M., Morgan J. The ISIS Twitter Census Defining and describing the population of ISIS supporters on Twitter. *The Brookings Institution*. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/isis_twitter_census_berger_morgan.pdf.
16. Clifford B. “Trucks, Knives, Bombs, Whatever:” Exploring Pro-Islamic State Instructional Material on Telegram. 2018. URL: <https://ctc.usma.edu/trucks-knives-bombs-whatever-exploring-pro-islamic-state-instructional-material-telegram>.
17. Mitew T. Shehabat A., Alzoubi Y. Encrypted Jihad: Investigating the Role of Telegram App in Lone Wolf Attacks in the West. *University of South Florida Board of Trustees*. 2017. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26466833>.

18. Yayla A.S., Speckhard A. Telegram: the Mighty Application that ISIS Loves. *International Center for the Study of Violent Extremism*. 2017. URL: https://www.academia.edu/32921977/Telegram_the_Mighty_Application_that_ISIS_Loves.
19. Грубінко А. Інформаційна безпека України: правове гарантування та реалії забезпечення. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. С. 5–10.
20. Канцір В. Міжнародний тероризм як «непереборна сила» для світової спільноти? *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2017. № 876. С. 269–274.
21. Білецька Т. Медіа-тероризм як один із проявів сучасного тероризму. *Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи*. 2015. Вип. 4. С. 210–218.
22. “ISIS Watch.” Telegram. URL: <https://telegram.me/ISISwatch>.
23. Посилання на матеріали дослідження. URL: https://drive.google.com/open?id=1MSqnIv91bU_4rfGQFzjUJlO7q0HJhoqX.

TELEGRAM AS A NEW MEDIA PLATFORM FOR THE “ISLAMIC STATE” PROPAGANDA

Oleksandr Korenkov

*Volodymyr Dahl East Ukrainian National University,
Department of Political Studies and International Relations,
Tsentralnyi Ave., 59-a, 93400, Severodonetsk, Luhansk region, Ukraine*

Publicity was and still remains one of the must-haves conditions for terrorism. Without publicity, without broad coverage of motivation and reasons, without broadcasting to the wide audiences, a terrorist act loses one of its key advantages over other forms of political confrontation. Without publicity, terrorism is not so terrible, and therefore not so influential. That is why, from the beginning of the era of political terrorism, from the time when first anarchists used the bombs as an argument in “propaganda by the deeds” in the late nineteenth century, the media played an important role in establishing and spreading terrorism as a practice, and method of political struggle.

From the first newspapers, through radio, television and the Internet, the media helped terrorists in broadcasting their messages to others. However, social media gives terrorists unprecedented power and influence. Now they can recruit, inspire and train thousands of their supporters around the world in real-time. More impressive the fact of how terrorists quickly adapt to new conditions and rules. Responding to the prohibitions and restrictions on some social media, they are using new, equally powerful channels of communication. One example of this adaptability is the massive migration of the terrorist organization “Islamic State” from Twitter and Facebook to Telegram. In order to study the reasons for this exodus of terrorist media resources to Telegram, to determine the structure of terrorist information dissemination through this social media, during 26 days of research, more than 8,500 messages were analyzed in order to highlight the main elements of the media structure and the algorithm of disseminating information being used by the ISIS on Telegram.

The research has shown that ISIS supporters have built-in Telegram a developed and multilevel structure to effectively disseminate content about the organization activities. To avoid restrictions on Telegram, ISIS supporters concentrate on building a wide flexible network of channels, chats, and bots to cover fragmented small-numbered audiences. The number of subscribers is not as important for ISIS Telegram network as the number of channels. Network resilience is a key factor for ISIS supporters. Channel removing is an ineffective way to block ISIS network in Telegram. To block the usage of the Telegram for terrorists’ purpose there is a strong need of a more complex approach in order to achieve effective results.

Key words: terrorism, Telegram, propaganda, ISIS, social media.